

**ΕΡΓΑΣΙΑ Α' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Ο Θουκυδίδης συνομιλεί με τον Μακιαβέλλι

<<Για μια πολιτεία που ασκεί ηγεμονία, τίποτα δεν είναι
παράλογο αν είναι συμφέρον>>

Αγιάζει ο σκοπός τα μέσα;

Οι δύο ιστορικοί, θεωρούνται απο πολλούς οι πατέρες της πολιτικής σκέψης καθώς και του ρεαλισμού, της απαισιόδοξης δηλαδή εικόνας για την ανθρώπινη σκέψη και τον δόλο που κρύβεται πίσω της. Τα έργα τους αποτελούν βασικά εγχειρίδια της στρατιωτικής σκέψης και η αξία τους παραμένει διαχρονική.

*<<Έγραψα την ιστορία μου για να μείνει αιώνιο κτήμα των ανθρώπων και όχι σαν έργο επίκαιρου διαγωνισμού για ένα πρόσκαιρο ακροατήριο>>
(Θουκυδίδου Ιστορία Α, 22)>>*

Ο Θουκυδίδης

Ο πρώτος ιστορικός, τίτλος που του δόθηκε χάρη στην επιστημονική του μέθοδο καταγραφής του Πελοποννησιακού πολέμου η οποία ήταν εντελώς καινοτόμα για την εποχή του. Το έργο του, “*Η Ιστορία*”(431-404 π.Χ.), είναι μια λεπτομερής τεκμηρίωση των διαρκών διαμαχών ανάμεσα στην Αθήνα και στην Σπάρτη το οποίο δυστυχώς δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει. Παρά την ακριβή αφήγηση των γεγονότων ο Θουκυδίδης δίνει βάση και στις αξίες της κάθε πολιτείας ενώ παράλληλα διακρίνει και επαινεί τις ικανότητες και στρατηγικές των ηγετών.

Ο Μακιαβέλλι

Ο Νικολό Μακιαβέλλι, ήταν ιστορικός του 15ου-16ου αιώνα. Μετά την εξορία του από την αυλή των Μεδίκων στην Φλωρεντία και των βασανιστηρίων που υπέστη ως ύποπτος για συνωμοσία, έγραψε το γνωστό μέχρι σήμερα έργο του “Ο Ηγεμών”, ένα εγχειρίδιο που περιγράφει τον ιδανικό ηγέτη και τις στρατηγικές και αρχές που οφείλει να ακολουθεί έτσι ώστε να κρατήσει την εξουσία. Παρά τις σκληρές κριτικές που έχει δεχτεί το έργο του για την απάνθρωπη πολιτική του και την συχνή προτροπή του για την άρση κάθε ηθικού ορίου, ο Μακιαβέλλι μας προσδίδει ένα βασικό παράδειγμα ρεαλιστικής ιδεολογίας και το έργο του είναι αποκαλυπτικό μέχρι και για τους σημερινούς πολιτικούς ηγέτες.

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΑΓΙΑΖΕΙ ΤΑ ΜΕΣΑ

Θα μπορούσε κανείς να πει πως η σημασία της παραπάνω φράσης απασχόλησε αρκετά τους δύο ιστορικούς. Από τότε μέχρι και σήμερα η συγκεκριμένη ιδεολογία αποτελεί έναν αμφιλεγόμενο τρόπο σκέψης, πόσο μάλλον στη πολιτική. Σκοπός της εργασίας είναι η ανάλυση των απόψεων που έφεραν για την ηθική των πολιτικών αποφάσεων τόσο ο Θουκυδίδης την εποχή του Περικλή αλλά και ο Μακιαβέλλι σε μια εποχή ολιγαρχίας για τη χώρα του.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΟΜΩΣ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΡΑΣΗΣ;

Στην πολιτική, για να περιγραφεί πως μια σημαντική και ωφέλιμη δράση επιτεύχθηκε με αθέμιτα μέσα χρησιμοποιείται η φράση, “ο

σκοπός αγιάζει τα μέσα”. Συχνά στη πολιτική αυτό μεταφράζεται ως κατάχρηση της εξουσίας με καθαρό στόχο το συμφέρον, κάτι το οποίο κατακρίνεται και επιβάλλεται η καταδίκη του. Παράλληλα όμως, όταν το αποτέλεσμα μιας αθέμιτης πράξης είναι αρκετά θετικό, τα μέσα περνούν αδιάφορα από όλους. Σε μια πολιτεία λοιπόν όπου στόχος είναι το συμφέρον κανένα μέσο δεν είναι παράλογο, απλά μια θυσία για τη διατήρηση της ηγεμονίας. Το πόσο αποδεχτά θα είναι τα μέσα από τον λαό εξαρτάται από τις εξής παράμετρους :

- Την εμπιστοσύνη που δείχνει ο λαός στον ηγέτη
- Την πολιτική που ακολουθεί ο ηγέτης και ο τρόπος με τον οποίον παρουσιάζεται

Ο Θουκυδίδης και ο Μακιαβέλλι αναλύουν στα έργα τους την άποψη τους για την πολιτική αυτή

Συγκεκριμένα:

Ο ΜΑΚΙΑΒΕΛΛΙ

Ο Μακιαβέλλι ήταν βαθιά απαισιόδοξος και ρεαλιστής με μια πολύ επιφυλακτική οπτική για την ανθρώπινη φύση, υποστηρίζοντας πως το συμφέρον πάντα θα επηρεάζει και θα είναι καθοριστικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης σκέψης. Παρά την πληθώρα κριτικών για την πολύ αυστηρή του πολιτική, ο Μακιαβέλλι είχε βαθύτατα δημοκρατικό πνεύμα και ο ίδιος υποστήριζε πως ο λαός εαν οργανωθεί σωστά έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει καλύτερα απο έναν ηγεμόνα. Πίστευε πως οι αυτοκράτορες έχουν διαπράξει πολλά περισσότερα εγκλήματα από το πλήθος και έδειχνε να είναι κατά των διακρίσεων ανάμεσα στη μάζα και στους πλούσιους.

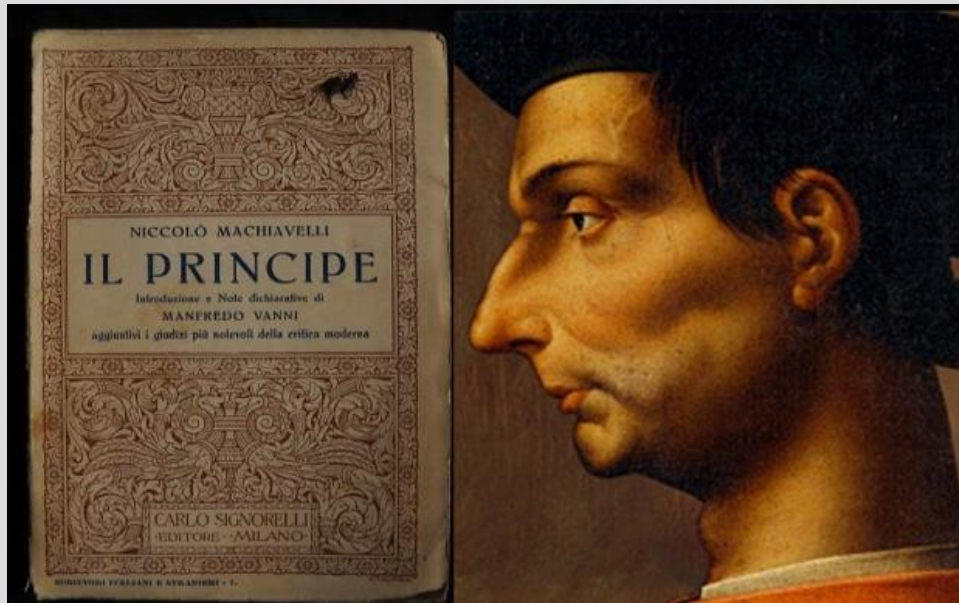
Επίσης, επιμένει στην σωστή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος χαρακτηρίζοντας το με σταθερότητα, σύνεση και ευγνωμοσύνη. Βασικός παράγοντας όμως για την ευημερία μίας δημοκρατικής πολιτείας είναι και ο ηγέτης, ο οποίος, σύμφωνα με τον ιστορικό, πρέπει να τηρεί τους κανόνες της ενώ παράλληλα να λειτουργεί με σκοπό την ευχαρίστηση του λαού προβάλλοντας του πλήρη εμπιστοσύνη. Δίνει αρκετή σημασία στο συγκεκριμένο χαρακτηριστικό, διότι θεωρεί πως όταν η συμπεριφορά του ηγέτη οδηγείται καθαρά από συμφέρον θα καταλήξει να αισθάνεται ως απειλή

τους ίδιους του τους πολίτες και να καταργείται με αυτόν τον τρόπο ο δημοκρατικός χαρακτήρας της πολιτείας του.

"Όπου υπάρχει ισότητα, είναι αδύνατο να εγκαθιδρυθεί ένα Πριγκιπάτο, και όπου δεν υπάρχει, είναι αδύνατο να αναδυθεί μια δημοκρατία"

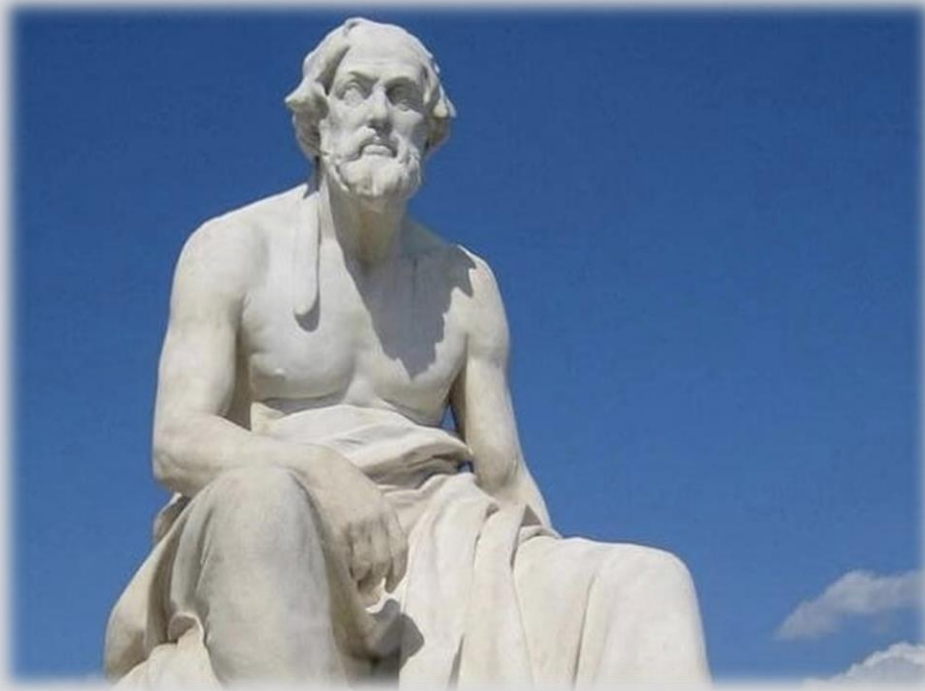

Παράλληλα, ο Ιταλός ιστορικός υποστηρίζει πως είναι ορθή η άρση κάθε ηθικού φραγμού για την επίτευξη προσωπικών στόχων. Σε πολλά σημεία του έργου φαίνεται να υποστηρίζει την ιδεολογία του με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη φράση του "ένας καλός άνθρωπος είναι έτοιμος να χρησιμοποιήσει κακές μεθόδους για να πάρει την εξουσία ακόμα και αν ο σκοπός είναι καλός. Αναφέρεται επίσης και στην υποχρέωση ενός ηγέτη να δρα ως άνθρωπος τηρώντας τους νόμους και ταυτόχρονα με τη βία, όπου είναι αναγκαίο, όπως τα κτήνη.

Ο ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

Ο Θουκυδίδης ήταν ένας ιστορικός που εξυμνούσε τον Περικλή, με την πολιτική του ηγέτη να αναλύεται στο έργο του. Μεγάλωσε στην Αθήνα κατά τον Χρυσό Αιώνα του Περικλή, συνεπώς το πνεύμα του είναι βαθιά δημοκρατικό. Θεωρείται ο πατέρας του ρεαλισμού, κάτι το οποίο διακρίνεται στο έργο του σε μεγάλο βαθμό, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει τον ρεαλισμό του υιοθετώντας μια επικριτική στάση στις ψεύτικες ελπίδες και την αισιοδοξία που επικρατούσε στην εποχή του. Στο έργο του δίνει βάση στον ηγέτη και την πολιτική του, επιμένοντας για πρώτη φορά στην σκέψη του ηγέτη, αντί για τη δύναμή του στη μάχη. Συγκεκριμένα, στον *Επιτάφιο* λόγο, ο Θουκυδίδης κάνει εμφανή την ικανότητα του Περικλή να εξυμνεί τους πολίτες και να δημιουργεί μια θετική εικόνα σε αυτούς κερδίζοντας έτσι την εμπιστοσύνη τους. Ήταν ο πρώτος άνθρωπος που βασίστηκε στην έρευνα και στην ακριβή αναζήτηση της αλήθειας για αυτό και παρουσίασε τόσο έντονα την σκληρή αλήθεια του πολέμου αλλά και την πονηριά που κρύβεται πίσω από την στρατηγική των ηγετών, την τάση τους να παρουσιάζουν τα γεγονότα με τον τρόπο που τους συμφέρει.

Ως προς το θέμα της ηθικής, σε αντίθεση με τον Μακιαβέλλι, υποστηρίζει την ηθική σκέψη, όμως θεωρεί πως σε περίοδο πολέμου είναι εύκολο να χαθεί. Τείνει να δίνει μεγάλη αξία σε αυτούς που θυσιάζονται στη μάχη για χάρη της πόλης τους, υποστηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο, πως με το να κάνεις κάτι για το κοινό καλό αναιρούνται τα προσωπικά λάθη μέχρι να φτάσεις εκεί. Γενικότερα, το υπόβαθρο του, η παιδική του δηλαδή ηλικία, η εκπαίδευση στην δημοκρατική Αθήνα αλλά και η εξουσία του, του δίνουν τη δυνατότητα να κατανοήσει πως λειτουργεί μια μεγάλη ηγεμονία και τη σημασία του συμφέροντος ενάντιας της ηθικής.

Οι δύο αυτοί ιστορικοί παρουσίασαν καλύτερα από τον καθένα την ρεαλιστική εικόνα ενός πολέμου. Ήταν οι πρώτοι που κοιτάζαν τι κρύβεται πίσω από τις κατακτήσεις και τους πολέμους : ένας ηγέτης με ένα συμφέρον, το οποίο βρίσκεται πάνω από κάθε αξία γιατί πολύ απλά η μεγαλύτερη αξία για αυτόν είναι η εξουσία και το καλό της ηγεμονίας του.

Ένα βασικό κοινό των 2 ηγετών ήταν η άποψη που έφεραν για το πρότυπο ενός σωστού ηγέτη ο οποίος σύμφωνα και με τους δύο :

- Ήταν Έξυπνος
- Δεν έπαιρνε αποφάσεις αυθόρμητα αλλά ακολουθούσε μια στρατηγική
- Επεξεργάζεται καταστάσεις με σκοπό να επωφεληθεί από αυτές
- Είχε την εκτίμηση του λαού
- Θυσίαζε πολλά για το συμφέρον του

Ο Θουκυδίδης, θεωρεί πως η ηθική έρχεται μετά το συμφέρον κάτι το οποίο πηγάζει από τον ρεαλισμό του χαρακτήρα του, καθώς γνωρίζει πολύ καλά πως σε δύσκολες καταστάσεις σημασία έχει το “τι γίνεται” και όχι το τι “πρέπει να γίνεται”. Παρά αυτή του την άποψη, συνεχίζει να πιστεύει πως η ηθική σκέψη πρέπει να υφίσταται, απλώς για ακόμη μια φορά, η ρεαλιστική του φύση τον οδηγεί στο να κατανοήσει πως υπό την πίεση του πολέμου η ηθική ως σκεπτικό δεν θα λειτουργήσει, ενώ σε πιο ήπιες καταστάσεις η ηθική συνίσταται. Δεν την υποβιβάζει εκείνος λοιπόν, αλλά ο πόλεμος και η ψυχρότητα που επιφέρει.

Ο Μακιαβέλι αντιθέτως, έχει μια πιο σκληρή κρίση ως προς το θέμα της ηθικής καθώς συχνά την παρουσιάζει και ως αδυναμία. Κατανοεί σε βάθος την ευθύνη ενός ηγέτη για αυτό και θεωρεί πως η διατήρηση και ανάπτυξη της ηγεμονίας πρέπει να είναι η βασική ανησυχία του. Επίσης η δυσπιστία που έχει στους ανθρώπους τον οδηγούν σε μια επιφυλακτικότητα, με αποτέλεσμα, καθώς γνωρίζει πως όλοι λειτουργούν με το συμφέρον, η ηθική να βλάψει την στρατηγική κάποιου και είναι κάθετος στην αποφυγή της.

Ενώ λοιπόν ο Θουκυδίδης συνιστά την ηθική σκέψη όταν η περίπτωση το επιτρέπει, ο Μακιαβέλλι δείχνει να κατανοεί την αξία της αλλά η κρίση του να μην του επιτρέπει να τη χρησιμοποιήσει.

Ο ρεαλισμός τους είναι αυτός που επηρεάζει την σκέψη και των δύο, τον καθένα όμως με διαφορετικό τρόπο

ΣΥΝΕΠΩΣ

Οι δύο αυτοί ιστορικοί, των οποίων τα υπόβαθρα διαφέρουν ολοκληρωτικά, σκέφτονται εξίσου ρεαλιστικά, με αποτέλεσμα να είναι υποστηρικτές του συμφέροντος, όποια και αν είναι τα μέσα.

Παρά την αξία που δίνουν στο ήθος, είναι πρόθυμοι να το θυσιάσουν, με σκοπό την εξουσία της ηγεμονίας.

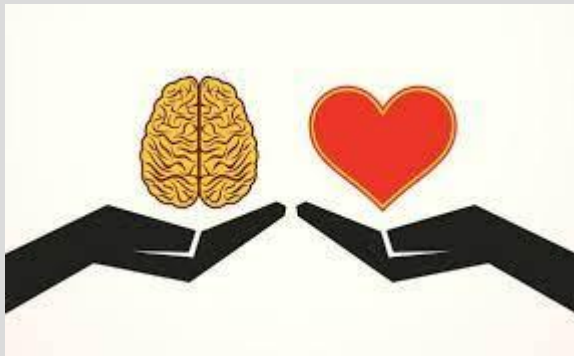
Οι ιδέες τους ακόμα και αν εκφράστηκαν με μεγάλη χρονική διαφορά και υπό διαφορετικά πολιτεύματα και εξελίξεις παραμένουν όμοιες ως προς την αξία που δίνουν στο συμφέρον. Τα διαφορετικά υπόβαθρα όμως είναι και τα αίτια της, ελάχιστα μεν αλλά εμφανούς διαφοράς στην αντιμετώπιση των δυο ιστορικών απέναντι στην ηθική.

Παρ' όλα αυτά η ηθική παίζει σημαντικό ρόλο στην πολιτική σκέψη στις μέρες μας και ο ρόλος της πρέπει να είναι σημαντικός. Γιατί πολύ απλά η ηθική μας σκέψη και ανησυχία είναι ο λόγος για τον οποίο παραμένουμε άνθρωποι, είναι ένα δείγμα αλληλεγγύης ή και αυτοσεβασμού.

Όσο ικανοποίηση και να προσφέρει το συμφέρον, το καθαρό ηθικό είναι μια αξία πολύτιμη για κάποιους.

Για κάποιους άλλους όμως, η εξουσία αξίζει κάθε θυσία

Η αντίθεση φαίνεται ξεκάθαρα τόσο στη πολιτική αλλά και στον προσωπικό τρόπο σκέψης του καθένα.

Εύα Γκιούση

Λάουρα Βελίαση

BIBΛIOΓPAΦIA

<https://www.respublica.gr/2016/03/post/thoughtsonmachavelli/>

<https://odeth.eu/%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CF%8C-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CE%B1%CE%B2%CE%AD%CE%BB%CE%B9-%CE%B7-%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%B9%CE%BD%CE%AE-%CF%80%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%81%CE%AC/>

https://geopolitics.iisca.eu/2019/10/08/%ce%b8%ce%bf%cf%85%ce%ba%cf%85%ce%b4%ce%af%ce%b4%ce%b7%cf%82-%ce%bc%ce%b1%ce%ba%ce%b9%ce%b1%ce%b2%ce%ad%ce%bb%ce%b9-%cf%87%ce%bf%ce%bc%cf%80%cf%82-%ce%bf%ce%b9-%cf%80%ce%b1%cf%84%ce%ad%cf%81%ce%b5/?fbclid=IwAR0m2W4g104cAY5fdSA99v2JDaWc9RkN9aq2Ye9V_f6nC9IRMDtziPfUPL4

https://antikleidi.com/2018/11/03/velios_makiaveli/

https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/12862/Manti_18021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Σχολικό Βιβλίο Αρχαία Γενικής Παιδείας Θουκυδίδη *“Περικλέους Επιτάφιος”*